

Emrah Seljaci

Uzvišena ljubav hazreti Šemsa Tabrizija (Izbor iz djela *Aşk-ı Ālā*)

UDK 821.222.1-32

Sažetak

Rad sadrži prijevod odlomaka iz djela *Aşk-ı A-lā* (*Uzvišena ljubav*), napisanog na turskom jeziku. Ovo djelo se u većoj mjeri sastoji od besjeda hazreti Šemsa Tabrizija preuzetih iz njegovog djela *Makālāt* te priča i predaja koje su usko vezane za njegovu ličnost. U radu je, nakon uvodnih informacija o djelu, naveden prijevod tri priče koje govore o veličini hazreti Šemsa Tabrizija, ali i hazreti Mevlane Dželaluddina Rumija. Nakon toga slijedi prijevod nekoliko Šemsovih besjeda različite tematike.

Ključne riječi: Šems Tabrizi, *Aşk-ı Ā-lā*, *Makālāt*, Mevlana.

Uvod

Djelo pod naslovom *Aşk-ı A-lâ* (*Uzvišena ljubav*) posvećeno je životu, liku i djelu hazreti Šemsa Tabrizija. Prvi put je objavljeno 2012. godine u Konji u izdavačkoj kući "Dokuz Yayınları". Drugo izdanje uslijedilo je 2021. godine. Djelo se sastoji od odlomaka iz Šemsovog *Makâlâta* (*Besjede*), mada je uredništvo ponudilo i nekoliko kraćih informacija o Konji, hazreti Mevlani Dželaluddinu Rumiju, njegovim djelima, osobinama i mevlevijskom derviškome redu. Na samom kraju je navedena korištena literatura, gdje se posebno ističu primarni izvori mevlevizma, kakvi su Rumijeva *Mesneviya*, Šemsov *Makâlât* i Eflakijev *Menâkibul-'arifîn*.

Djelo *Aşk-ı A-lâ* započinje hazreti Mevlaninim poznatim gazelom iz *Dîvân-i Šemsa*, čiji prvi bejt glasi: Čujem da se na put spremaš - nemoj tako! / Drugog voliš, drugi ti je srcu mio – nemoj tako!¹ Nakon tih stihova, na specifičan način su predstavljeni hazreti Šemsovi i hazreti Mevlanini biografski podaci te pobrojana njihova poetska i prozna ostvarenja uz kraća pojašnjenja. Potom su predstavljeni zanimljivi događaji, anegdote, predaje i priče koji su u uskoj vezi sa Šemsom iz Tabrizia.

Svaka priča ili besjeda ima zaseban naslov te odiše moralno-didaktičkim karakterom. Priređivači ovog djela su se uglavnom naslanjali na turski prijevod Šemsovog *Makâlâta*,² mada uočavamo i nekoliko priča iz *Mesneviye*. Također, zabilježena je *Pripovijest o Bersisi* koja je navedena u Rumijevom proznom ostvarenju pod nazivom *Sedam besjeda*.³ Djelo *Aşk-ı A-lâ* završava se izborom Mevlaninih rubajija.

U nastavku rada donosimo prijevod nekoliko Šemsovih besjeda i predaja koje se za njege vežu, te tri priče koje govore o veličini ova dva duhovna prvaka i bogougodnika, hazreti Šemsa Tabrizija i hazreti Mevlane Dželaludina Rumija, k.s.

Zaljubljenik se s Voljenim sjediniti želi

Gdje god bi Šems Tabrizi ugledao dženzu rekao bi:

– Ah! Kamo sreće da sam ja na mjestu ovoga mejta. Kamo sreće da mene umjesto njega ispraćaju.

Kad bi ga prisutni upitali zašto tako govori, odgovarao bi:

– Zaljubljenici žele da se što prije sretnu sa svojim voljenim. Zar nije prihvatljivo da svoje ciljeve ispune u što kraćem vremenu?

Kad bi ga nečim počastili ili mu donijeli ono što zatraži, obavezno bi im davao nešto zauzvrat. Posebno bi bio zahvalan i činio dovu onima koji su mu učinili neko dobro. Onima koji su zavrijedili njegovu dovu otvarao bi se srčani vid, postajali bi vlasnici otkrovenja i kerameta. Šems Tabrizi postao je poznat po svojim prefinjenim stanjima i kerametima.⁴

Kamo sreće da su budni

Jedne noći pod mjesecinom, na krovu medrese sjedili su i razgovarali Šems Tabrizi i Mevlana. Nakon nekog vremena, posmatrajući okolinu, Šems reče:

– Ni kroz jedan prozor se ne vidi svjetlo, svi spavaju kao mrtvaci. Kamo sreće da su budni, da bar malo za ahiret privrijede kako na Danu ustanuća ne bi u teško stanje zapali. A sadašnje stanje im se ništa ne razlikuje od mrtvačkoga.

Na to Mevlana odmah podiže ruke i počeo činiti dovu:

– O moj Gospodaru! Tako ti Šemsa Tabrizija, Ti probudi ove robove Svoje koji kao mrtvaci snivaju snove!

Po završetku dove, na nebu se počese skupljati oblaci, sijevati munje i udarati gromovi. Iz kuća u blizini začuše se glasovi: "Allah-Allah!"

Te glasove nakratko osluhnuše, pa Šems reče:

– Da bi ljudi bili u zaštiti Božijoj, oni moraju imati učevnog i potpunog vodiča. Samo oni koji nađu takvog vodiča mogu se zaštititi

¹ Prijev. Muamer Kodrić.

² Korišten je prijevod Mehmeda Nurija Gençosmana. Vidjeti: Šems-i Tebrizi, *Makâlât*, prijev. Mehmed Nuri Gençosman, Ataç Yayınları, Istanbul, 2013.

³ Vidjeti: Dželaluddin Rumi, *Sedam besjeda*, prijev. Munir Drkić, CNS; El-Kalem, Sarajevo, 2016, str. 49-60; Šems-i Tebrizi, *Aşk-ı A-lâ*, Dokuz Yayınları, Konya, 2012, str. 255-257.

⁴ Šems-i Tebrizi, ibidem, str. 27.

od nepogoda Zemlje i nebesa, te materijalnih i duhovnih šteta. Jasno je da su se ovi ljudi zbog grmljavine iz sna prenuili i "Allah-Allah" zazivati stali. Isto tako, uzrok njihovog istinskog buđenja biva jedan Bogu mio znalac ili evlija.⁵

Hiljadu šemsova

Jednoga dana Mevlana je govorio svojim učenicima o Šemsovoj uzvišenosti, nekim njegovim kerametima i istaknutim osobinama. Sultan Veled, koji je to slušao, ovako prenosi:

Moj otac Mevlana je toliko hvalio Šemsa da sam odmah otrčao do njega.

Kad je primijetio da sam stigao, reče:

– O Behaiddine! Istina je ono što tvoj otac Mevlana o meni veli. Međutim, hiljadu šemsova naspram jednog Mevlane su poput praški. Zato ne priliči njega ostaviti i doći meni hizmet činiti.⁶

Vjernik je vjerniku ogledalo

Ovo je jedan od neobičnih hadisa, ali nije toliko poznat. "Kad stanovnici Džehennema napuste Džehennem, kad najniža i najdublja mjesta prazna ostanu i kad se kapije zatvore, a Džehennem se pretvori u ruinu, tad će se začuti krici dvoličnjaka. Bit će upitani: 'Kakva ste vi skupina pa ovdje ostaste, iako su svi ovo mjesto napustili?' 'Mi smo braća vaša, dvoličnjaci, za nas niti nade za spasenjem ima niti mogućnost ostanka.'"

Ovaj hadis je tokom dersa ispričao Kadi Šemsuddin Hoji. Nije toliko poznat. Međutim, onaj koji je vičan razumijevanju značenja, koji zna suštinsku stranu stvari, može se ovime prilično okoristiti. Danas postoji otvoreno i prikriveno dvoličnjaštvo. Neka otvoreno dvoličnjaštvo daleko bude od nas i prijatelja naših, ali treba nastojati da se odbaci to otvoreno dvoličnjaštvo koje je prisutno u tvorevini ljudi. U jednom hadisu se kaže: "Vjernik je vjerniku ogledalo." Od ovoga je mnogo važnije značenje hadisa: "Istina je ogledalo roba, a rob je ogledalo Istine." Potpuna besjeda ovako sadržajna biva.⁷

⁵ Šems-i Tebrizi, str. 28.

⁶ Ibidem, str. 29.

Mu'tezilije

Mu'tezilije su oni koju su se odvojili od ehli sunneta i zavarali se putem Vasila bin Ataa. Ovako su nazvani jer su postupali suprotno mišljenju i tumačenju Hasana Basrija. Jezičko značenje njihovog naziva je "oni koji su se izdvojili iz sijela". Prema mišljenju ehli sunneta, posmatraju se kao izopačena skupina, zato što su bili protivnici eš'arijskog i maturidijskog mezheba. Oni kažu: "Kad već Objava Božija nema početka, onda ne može postojati ni početak svijeta."

Ovaj put nije put mu'tezilija. Ovo je put slomljenih srca, tuge i nemoći, put napuštanja zavisti i neprijateljstva. Ako ti je obznanjena neka tajna, potrebno je da se na njoj i zahvališ. Sad, trebam li izreći značenje ove zahvalnosti u smislu licemjerja ili u smislu istinitosti?

Neizmijerna hvala Allahu! Ne padaj u beznađe. Lice ti se pretvorilo u sjajni mjesec, u čistu svjetlost. Dostigao si istinu, mir i spokoj. Prošli su dani tame i sumaglice. Najbolji od ljudi je onaj koji je svijetu koristan. Kako može dobro činiti onaj koji ne zna šta je dobro?

Oni koji ne znaju šta je godina, koji ne znaju šta je životni vijek, kako mogu jedni drugima dug život željeti. Jedan dinar koji dospije u ruke onoga srca otvorenoga, bolji je od hiljadu dinara koji dospiju u ruke onoga koji je strastima odan. To ti ne mogu pojasniti, jer tvoja je strast živa, prkosna. Ako ti to kažem, ti ćeš hiljadu riječi dodati i među nama će se raskol pojaviti. Očigledno je da su misli ovih pirova veoma rasprostranjene među narodom. Njihove riječi kruže po mumberima i sijelima. A postoje i skriveni robovi Allahovi koji su zreliji i voljeniji od tih slavni pirova.⁸

Derviševa hrka

Jedan derviš je imao hrku. Hrka je s njim razgovarala, a on bi se s njom konsultirao, postavljao bi joj pitanja. To je Allahov, božanski zakon. On ako želi, onda učini da progovore i druge stvari mimo čovjeka. Mudžize poslanika su vjerodostojne. A ti si čovjek, pa kako to da ti ne govoriš?! Kako to da ti ne progovaraš? Sav

⁷ Ibidem, str. 108.

⁸ Ibidem, str. 182.

tvoj govor su starinske priče, arapska poezija! I to je sve! Gdje su sad tvoje riječi?

Reče: "Tako nalaže siromaštvo. Nad siromahom je šejh, nad šejhom je kutb, a i prije kutba neko." Ovo želim reći: "Jesi li ti sa tim siromaštvom uspio nekom nešto ispričati? Jesi li za taj stepen siromaštva uspio dobiti neku vijest od onih nemarnih šejhova? Najveći uzor ovoga svijeta, prvak svjetova i Adema, časni Pejgamber je rekao: 'Adem, a.s., i ostali (poslanici) pod mojim bajrakom hode, ponosim se time što sam čovjek koji najispravnije govori među svim Arapima i nearapima; isto tako se ponosim time što mi je stepen siromaštva sredstvo hvale.'" Šta ti očekuješ od tog stepena siromaštva, pa ga bacaš u red iza šejha?

Ali ništa nisam rekao, a i njegov odgovor je bila samo šutnja. Zatim je rekao: "Ako su ljudi postali poput trnja, potrebno ih je zapaliti." "Hoćeš li slijediti Nuha ili Mustafu?", upitao sam. Zato što se Nuh peygamber ovim riječima molio: "Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika!" (*Kur'an*, 71:26) A hazreti Mustafa je ovako rekao: "Moj Allahu, uputi moj ummet na pravi put, jer oni ne znaju!" Ovi koji iščekuju kraj stradanja slijede Musaa, zato što ne osjećaju slast u slijedenju hazreti Muhammeda. Ako možda i ne znaju da im je obaveza slijediti Muhammeda, a.s., ne dao Bog, pa onda ugledajući se na Musaa osjete vrlo malo zadovoljstvo i slijede njegov put.⁹

Ma'rifet

Neko je upitao hazreti Šemsa Tabrizija: "Efen-di, možeš li mi opisati ma'rifet?" On reče: "Ako srce gori u ljubavi prema Allahu pa s Njim život dobija, eh to je ma'rifet." Onaj ponovo upita: "Šta treba da radim da bih dosegnuo taj ma'rifet?" Šems odgovori: "Odreknij se tijela, jer je tijelo pregrada između Uzvišenog Allaha i roba. Četiri stvari koje će priječiti sjedinjenje s Bogom su: požuda, prekomjerno jelo, pozicija i imetak, oholost i nadmenost. Eto to su četiri stvari koje roba priječe da stigne do Sveistinitog Boga."

Jednom je rekao: "Evlje se ne mogu umoriti od slavljenja Uzvišenog Boga niti se mogu zasititi

ljubavi Njegove. Za njih ovaj svijet nema nikakvu vrijednost. Oni svakog trena Allaha slave, Njemu čine zahvalu i u ibadetu ustrajavaju. Da iz jednog srca izadu sve želje i htijenja, u njemu nijedna druga ljubav ostala ne bi osim one prema Allahu Uzvišenome."

Rekao je: "Znanje predstavlja tri stvari: jezik koji zikir čini, srce koje hvalu čini i tijelo koje trpi."

"Tijelo koje ne posti sličići stablu koje plodove ne daje, tijelo koje stida nema neslanom jelu sličići, a tijelo koje snage nema robu bez gospodara sličići."

Upitaše hazreti Šemsa Tabrizija: "Ko je najistaknutiji i najvredniji od ljudi?" On reče: "Ove četiri osobe su kod Allaha na visokom položaju: Bogu zahvalan bogataš, skroman i strpljiv siromah, onaj koji se pokaje za grijeha i boji se kazne Božije, onaj kod kojeg se nađe *takvaluk* (bogobojažnost), *vjvera* (čuvanje da se ne padne u zabranjeno) i *zuhd* (sustezanje od ovog svijeta); dakle alim (znalac) koji se čuva harama i koji, prošavši se većine dozvoljenih stvari iz straha da su sumnjive, ni truna ne stremlje svijetu ovome."

Upitaše ga: "Ko je najveličanstveniji od ovih izabranika?" On reče: "Alim koji posjeduje znanje i mehkoću."

Upitaše ga o darežljivosti, a on im reče: "Postoje četiri vrste darežljivosti:

- Darežljivost imetka; svojstvena je zahidima, onima koji ne pridaju važnost ovom svijetu. Oni imetak udjeljuju, a ma'rifet, spoznaju Boga, dobijaju.

- Darežljivost tijela; svojstvena je alimima koji su mudžtehidi (znalci koji samostalno donose šerijatske propise o nekom pitanju). Oni troše svoja tijela na Božijem putu, a dobijaju uputu.

- Darežljivost duše; svojstvena je šehidima. Oni dajući svoju dušu i život, dobijaju Džennet.

- Darežljivost srca; svojstvena je arifima (gnosticima). Oni srca daju, a Ljubav dobijaju."

"Ovaj svijet čini da čovjeka zgrabi njegova požuda i sladostrašće, te da se povede za prohtjevima. U konačnici ga vodi u Džehennem."

"Ako je sin Ademov bez edeba (lijepog odgoja), on čovjek nije. Po edebu se razlikuje čovjek od životinje."

⁹ Ibidem, str. 192-193.

“Potrebno je raditi da bi se ahiret mogao zaraditi. To će čovjeka u Džennet uvesti, te će biti uzrok da on počašćen bude viđenjem Allahove ljepote.”¹⁰

Božije ozrcaljenje

Posvetiti se Bogu ne znači naizgled napustiti imanje i sve stvari koje su dio ovoga svijeta. Srce treba da je posvećeno Bogu. Isa, a.s., se nije ženio, čak je toliko bio udaljen od svijeta da je od ovosvjetskog imanja imao samo jedan česalj za češljanje brade. Kad se dosjetio da sa pet prstiju može češljati bradu, bacio je česalj rekavši: “Kad već pri sebi imam ovakav česalj, nemam potebe za drugim.” Apstrahiranje Isaovo je na takav stupanj došlo.

Pritom, Muhammed, a.s., koji je bio vezan za mnoštvo ovosvjetskih stvari, kakve su devet supruge, carevanje, zapovjedništvo, osvajanja, zarobljenici, pa i ubistvo ponekih, kaže: “Ja sam veći neženja od Isaa, bolje poznajem Boga i Njemu sam bliži.”

Naprimjer, ako se zagrije posuda asketizma i bogobožnosti, u konačnici će početi da ključa. U nju ulivaju hladnu vodu bojeći se da ne poki-pi pa da ne ostane prazna. Iako to čine, oni ne mogu spriječiti da posuda proključa. Ko može reći: “Ja sam užareniji od ove zagrijane, ključale posude!” U tom smislu hazreti Bajezid je rekao: “Onaj koji me prvi ugleda reče: ‘Bajezid je postao *siddik* (odan, bogougodnik)’, a onaj koji me posljednji ugleda kaza: ‘Bajezid je postao *zindik* (heretik, odpadnik).’” Ja sam sprva bio okupiran asketizmom, bogobožnošću, samoborbom i isposništvom, samo kako bih zagrijao posudu. A sad sam pristigao svijetu osvjedočenja; ova posuda toliko ključa da, ma koliko u nju hladne vode ulio, ona se nikako ne može umiriti. Ovu prekomjernu preplavljenost i užarenost nazivaju *zendeka* (hereza), a mene *zindikom*.

Onda kad su me nazivali *siddikom*, moja užarenost je bila hiljaditi dio sadašnje, a toliko su je

poštovali da me *siddikom* prozvaše. Zbog toga su svi dokazi i radnje zarad zagrijavanja ove posude. A uništavanje grešnih radnji, ovosvjetskog imanja i sladostrašća je ona hladna voda koja zaustavlja i ubija ključanje. Svijet misli da su ovosvjetska stanja korisna za ahiret, i to oni čija je posuda hladna, oni koji su u tmnini. Pridodati tminu takvima označilo bi tminu nad tminama, kako to Bog kaže. Oni koji se ne smiruju uprkos ulivenoj hladnoj vodi, čije su posude usijane i ključati stale, oni su na takav stepen došli da im je nepokornost pokornost postala, jer je ta svjetlost tminu pobijedila.

Da od tmine ne bježe, planuli bi, uništeni bi bili. Zato je hazreti Pejgamber rekao Majci pravovjernih Aiši: “O Humejra! Sa mnom besjedi i meni se umili da bih sebi došao i da planuo ne bih, jer me svjetlost ozrcaljenja rasplamsava.”

Ozrcaljenje Božije planinu je zdrobilo, u prah je pretvorilo. Ljudi su svakako slabašni stvoreni, kako je i rečeno, pa ti zamisli kako će se od ovog ozrcaljenja uništiti čovjek čije je tijelo od svega stvorenoga najslabašnije i najosjetljivije! Shvati kakve su ovo besjede, kakva stanja i kakvi su ovo svjetovi!¹¹

Dostizanje duhovne zbilje

Ako se vino drži u ćupu, svojstvo će mu jače biti. Ovo ako si shvatio, uznemirit ćeš se i skrhati. Zato što mene vidiš. A ja vidim Mevlanu. Doći ćeš u takvo stanje da ćeš kad vidiš Mevlanu, reći: “Blago li se onom ko me vidi!” I ja sam to možda stotinu puta rekao. Ja nemam snagu koja bi mogla vidjeti Mevlanu. I Mevlana za mene isto kaže. Po mom mišljenju, prijateljstvo znači ubiti svoje jastvo nakon viđenja Mevlane. Ubiti do te mjere da kažu: “Nismo ga više pronašli, umro je.”¹²

¹⁰ Šems-i Tebrizi, str. 262-263.

¹¹ Ibidem, str. 285-286.

¹² Ibidem, str. 228.

Izvori

Đindić, Slavoljub; Teodosijević, Mirjana; Tanasković, Darko, *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1997.

Hadžibajrić, Fejzullah, “Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza”, u: *Tesawwuf, islamska mistika – zbornik radova prvog simpozija*, Islamska zajednica Zagreb,

Zagreb, 1988. Dostupno na: <https://bastinaobjave.com/mali-rjecnik-sufijsko-tarikatskih-izraza/6/>
Nametak, Fehim, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, Orientalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXVII, Sarajevo, 2007.
Parlatir, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2012.

Rumi, Dželaluddin, *Sedam besjeda*, Sa perzijskog na bosanski preveo Munir Drkić, CNS i El-Kalem, Sarajevo, 2016.
Şems-i Tebrîzi, *Aşk-ı A-lâ*, Dokuz Yayınları, Konya, 2012.
Şems-i Tebrîzi, *Makâlât*, Sa perzijskog na turski preveo Mehmed Nuri Gençosman, Ataç Yayınları, İstanbul, 2013.

Abstract

The Sublime Love of hazrat Shams Tabrizi (A selection from the book *Aşk-ı A-lâ*)

Emrah Seljaci

The paper contains the translation of passages from the book entitled *Aşk-ı A-lâ* (*Sublime Love*), which is written in Turkish language. The book mostly consists of sermons of Hazrat Shams Tabrizi taken from his work *Makâlât* and stories and traditions that are closely related to his personality. Following the introductory information about the book, the paper provides the translation of three stories that talk about the greatness of Hazrat Shams Tabrizi, but also of Hazrat Mevlana Jalaluddin Rumi. Translations of several sermons by Shams on different topics are also provided.

Keywords: Shams Tabrizi, *Aşk-ı A-lâ*, *Makâlât*, Mevlana.